

Regionstyrelsen

Yttrande över betänkandet En väl fungerande ordning för val och beslutsfattande i kommuner och regioner (SOU 2021:16)

Regionledningskontorets förslag till beslut

Regionrådsberedningen föreslår att regionstyrelsen beslutar följande.

1. Regiondirektörens tjänsteutlåtande utgör Region Stockholms yttrande till Finansdepartementet över betänkandet En väl fungerande ordning för val och beslutsfattande i kommuner och regioner (SOU 2021:16).
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Sammanfattning

I betänkandet föreslås bestämmelser som gör det möjligt för kommuner och regioner att använda sig av automatiserat beslutsfattande vid beslut i ärenden som kan överklagas förvaltningsrättsligt, men inte vid beslut i ärenden som överprövas genom laglighetsprövning, beslut i ärenden som inte kan överklagas eller beslut i ärenden om upphandling.

Regionledningskontoret ser positivt på förslaget, med de effektivitetsvinster som ett automatiserat beslutsfattande kan leda till. Automatiserat beslutsfattande bedöms dock bli aktuellt för regionernas verksamheter endast i begränsad utsträckning. Mot bakgrund av begränsningar i unionsrätten anser regionledningskontoret att de föreslagna inskränkningarna av möjligheterna till automatiserat beslutsfattande är motiverade.

Utredningen föreslår också en ny lag om proportionella val i kommuner och regioner. Region Stockholm välkomnar förslaget till ny lag, som innebär vissa förtydliganden och förändringar. Region Stockholm ser också positivt på den föreslagna möjligheten att ersätta en ledamot som valts proportionellt genom fyllnadsval.

Vidare föreslår utredningen att jävsgrunderna i kommunallagen (2017:725) ska anpassas till motsvarande bestämmelser i förvaltningslagen (2017:900), samt att vissa förtydliganden ska göras i tre författningar i fråga om överklagande av kommunala normbeslut. Region Stockholm tillstyrker den föreslagna anpassningen av jävsgrunderna i kommunallagen och har inget att invända mot föreslagna ändringar som rör överklagande av kommunala normbeslut.

Bakgrund

Finansdepartementet har genom remiss bjudit in Region Stockholm att yttra sig över betänkandet En väl fungerande ordning för val och beslutsfattande i kommuner och regioner (SOU 2021:16).

I betänkandet föreslår utredningen att det i kommunallagen införs bestämmelser som ger en möjlighet för kommuner och regioner att använda sig av automatiserat beslutsfattande i fråga om beslut i ärenden som kan överklagas förvaltningsrättsligt. Förslaget innebär att beslutanderätten i sådana ärenden som en nämnd i dag kan delegera till t.ex. anställda också ska kunna delegeras till en automatiserad beslutsfunktion. En förutsättning för att delegation ska kunna ske är att ett sådant beslutsfattande inte strider mot bestämmelser i annan lagstiftning.

Ansvar för det automatiserade beslutsfattandet ska ligga på respektive nämnd. Delegation till en automatiserad beslutsfunktion ska omfattas av samma regler som gäller för nuvarande delegationsmöjligheter. Automatiserat beslutsfattande kommer inte att kunna användas för beslut i ärenden som överprövas genom laglighetsprövning, beslut i ärenden som inte kan överklagas eller beslut i ärenden om upphandling.

Vidare föreslår utredningen en ny lag om proportionella val i kommuner och regioner, som ska ersätta den nuvarande lagen (1992:339) om proportionellt valsätt. I den nya lagen föreslås inga ändringar i ordningen för hur de proportionella valen genomförs och inte heller några ändringar i metoden för s.k. dubbelvalsavveckling. Däremot föreslås att det ska klargöras att en förutsättning för att ersättare och suppleanter ska kunna väljas proportionellt är att valet av ledamöter varit proportionellt.

Ordningen mellan namnen inom en valedelsgrupp (t.ex. ett parti eller en kartell) ska fastställas på samma sätt som vid val inom riksdagen. Bytet av sammanräkningsmetod för att fastställa ordningen inom en valedelsgrupp syftar till att åstadkomma ett mer proportionellt valsätt. Regleringen av gruppbezeichnungar behålls oförändrad.

Utredningen föreslår också att det i 6 kap. 20 § kommunallagen, 19 kap. 7 § föräldrabalken samt 3 kap. 6 och 25 §§ lagen (1979:411) om ändringar i Sveriges indelning i kommuner och regioner införs bestämmelser som gör det möjligt att ersätta en ledamot som valts proportionellt genom fyllnadsval. Vid fyllnadsvalen ska fullmäktige, så långt det är möjligt, säkerställa att representationen i en nämnd inte förändras. Detta kommer att medföra att en avgående ledamot i normalfallet ersätts av någon från samma parti.

Kommunallagens bestämmelser om jävsgrunder skiljer sig på vissa punkter från motsvarande bestämmelser i förvaltningslagen. Skillnaderna är enligt utredningen inte sakligt motiverade, varför det föreslås att jävsgrunderna anpassas till lydelsen i förvaltningslagen. På så sätt uppnås en enhetlig reglering. Ändringen innebär att jävsgrunderna avseende sakägar-, intresse- och närståendejäv, ställföreträdarjäv samt delikatessjäv i kommunallagen anpassas till lydelsen i förvaltningslagen.

När det gäller regleringen av parts-, intresse- och närståendejäv innebär detta att förutsättningarna för jäv kommer att vara uppfyllda oftare i och med att det ställs lägre krav i fråga om graden av den påverkan som kan förutses och alltså grunda jäv. Å andra sidan menar utredningen att verkningarna av ändringen inte ska överdrivas då situationer som i dag utgör intressejäv enligt förvaltningslagen, men inte enligt kommunallagen, i stället kan bedömas vara delikatessjäv enligt kommunallagen.

Slutligen föreslår utredningen att tre författningar som i dag saknar fullständiga bestämmelser om överklagande kompletteras med hänvisningar till aktuella bestämmelser i förvaltningslagen.

Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2022.

Region Stockholms yttrande

Region Stockholm ser positivt på att även kommunal förvaltning ges möjligheter till automatiserat beslutsfattande. Samtidigt uppfattar Region Stockholm att det i praktiken främst blir kommunerna som kommer att kunna utnyttja möjligheterna till automatiserat beslutsfattande. På grund av de begränsningar i möjligheterna som utredningen föreslår, och som Region Stockholm står bakom, bedöms möjligheterna till automatiskt beslutsfattande endast i begränsad utsträckning bli aktuella för regionernas verksamheter.

Krav på utredning och individualiserad bedömning innebär att många av de beslut som regionen fattar med stöd av specialförfattning, däribland enligt nuvarande bedömning beslut om tillstånd till färdtjänst, inte är aktuella för automatiskt beslutsfattande i dagsläget. Vissa andra beslut i regionen, såsom beslut enligt lagen (2016:35) om bidrag för glasögon till vissa barn och unga, skulle däremot kunna bli aktuella för automatiserat beslutsfattande.

Oavsett i vilken utsträckning det blir relevant att tillämpa automatiserat beslutsfattande är behovet av att minska administrationen i kommuners och regioners verksamhet stort och de möjligheter till effektivisering som finns i digitala arbetssätt och verktyg bör tillvaratas. Region Stockholm instämmer också i att en enhetlig reglering av beslutsfattande inom statlig och kommunal förvaltning är eftersträvansvärd.

Utredningens förslag innebär att automatiserade beslut bara kan komma i fråga vid beslut i ärenden som överklagas förvaltningsrättsligt, och alltså inte vid beslut i ärenden som överprövas genom laglighetsprövning, beslut i ärenden som inte kan överklagas eller beslut i ärenden om upphandling. Region Stockholm anser att dessa begränsningar av möjligheterna till automatiserat beslutsfattande är motiverade, framför allt mot bakgrund av de krav på lämpliga skyddsåtgärder som följer av artikel 22 i EU:s dataskyddsförordning¹ och som måste vara uppfyllda för att automatiserade beslut ska vara tillåtna. Region Stockholm tillstyrker därför de av utredningen föreslagna inskränkningar av möjligheterna till automatiserat beslutsfattande. I likhet med utredningen anser Region Stockholm att delegation till en automatiserad beslutsfunktion ska omfattas av samma regler som gäller för nuvarande delegationsmöjligheter.

Region Stockholm ser positivt på utredningens förslag om en ny lag om proportionella val i kommuner och regioner. Det är angeläget att regelverket förtydligas och kompletteras så att lagstiftningen svarar mot dagens förutsättningar och behov. Det är särskilt välkommet att lagen förses med en egen författningskommentar. Reglerna om sammanräkning för att fastställa ordningen inom en valsedelsgrupp är komplicerade och det är därför positivt att utredningen tagit fram räkneexempel för att underlätta tillämpningen av lagen. I nuläget är det svårt att värdera om den föreslagna

¹ Europaparlamentets och rådets förordningen (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).

sammanräkningsmetoden i praktiken kommer att leda till utfall som innebär ett mer proportionellt valsätt.

Region Stockholm tillstyrker den föreslagna möjligheten till fyllnadsval för att ersätta ledamöter som valts proportionellt. Det nuvarande systemet för ersättande av ledamöter som avgår är problematiskt, då det kan leda till att majoritetsförhållandena i nämnden förändras. Det är därför positivt att det införs bestämmelser som gör det möjligt att genom fyllnadsval ersätta en ledamot i en nämnd som valts proportionellt, samt att fullmäktige vid fyllnadsvalen så långt det är möjligt ska säkerställa att representationen i nämnden inte förändras.

Utredningen föreslår också att jävsgrunderna i kommunallagen ska anpassas till motsvarande bestämmelser i kommunallagen. Region Stockholm tillstyrker förslaget, och instämmer i att skillnaderna i regleringen av jävsgrunderna som i dag finns mellan kommunal och statlig sektor inte är sakligt motiverade. En enhetlig reglering av jäv mellan kommunal och statlig förvaltning bör eftersträvas så långt det är möjligt.

Region Stockholm har inget att invända mot föreslagna ändringar i lagen (1978:234) om nämnder för vissa trafikfrågor, terrängkörningsförordningen (1975:1313) samt vägtrafikförordningen (1995:137).

Ekonomiska konsekvenser

Den föreslagna möjligheten till automatiserat beslutsfattande har i förutsättningar att medföra effektiviseringar för de verksamheter i regionen där det kan bli aktuellt att utnyttja möjligheten. Utvecklandet eller inköpet av en automatiserad beslutsfunktion skulle i förekommande fall innebära ökade kostnader initialt, men i förlängningen en effektivare verksamhet och därmed kostnadsbesparingar, i den mån konkreta användningsområden kan identifieras.

Hans-Erik Malmros
Tf regiondirektör

Rickard Sundbom
Administrativ direktör

Beslutsunderlag

1. Sammanfattning av betänkandet En väl fungerande ordning för val och beslutsfattande i kommuner och regioner (SOU 2021:16)

Beslutsexpediering

1. Finansdepartementet

Godkänd av Hans-Erik Malmros, 2021-06-23